

İNFORMASYON TEKNOLOJİSİNİN EĞİTİM YÖNETİMİNE ETKİSİ

Yrd. Doç. Dr. Vehbi ÇELİK*

GİRİŞ

İnformasyon teknolojisi gün geçtikçe örgütlerin yapısında karar verme sürecinde ve örgütsel davranış biçiminde köklü değişmelere yol açmaktadır. İleri iletişim teknolojisi bilgi ve beceri birikimini artırmakta ve örgütlerin işlevlerine farklı bakış açıları getirmektedir. Bilgisayarların kullanılması, mikro-bilgisayarların ortaya çıkması ve paket programlar örgütlerin görevleriyle birlikte yapısını da etkilemiştir. Bu hızlı değişim örgütlerde karar verme sürecini derinden sarsmıştır. Aynı zamanda bu değişim, temel kararlarla ilgili belirsizliği azaltmış, sürekli değişimin kesin çerçevesini belirlemiştir. Hızlı informasyon teknolojisi, örgütlerin bir informasyonel sistem olarak incelenmesini zorunlu hale getirmiştir (Zuscovitch, Brendle, 1985: 115).

Yeni informasyon teknolojileri örgütsel yapılar üzerinde derin etkiler yapmıştır. Dijital elektronik teknolojilerinin gelişmesi, sayının, yazının ve sesin işlenmesi alanında bir patlama oluşturmuştur. Aynı şekilde informatik, yönetsel iş dünyasının önemli bir kısmını keşfetmiş, bireysel ve grupsal karar verme sürecini desteklemiştir. Bu alanın uzmanları informasyon teknolojilerinin örgütlerde karar verme ve iletişim sürecini geliştireceğini, bireyin ve örgütün verimini artıracığını savunmaktadırlar (Reix, 1990: 100).

Günümüzde bilgi teknolojisiyle birlikte hızlı bir değişim süreci yaşanmaktadır. Gelişmiş toplumlar bilgi toplumu olarak nitelendirilmektedir. Geleceğin toplum biçimi bilgi toplumdur. Bir toplumun bilgi toplumu olmasında veya bilgi toplumuna adaylığında rol oynayan en önemli faktör eğitimidir. Eğitim sistemleri kendileri için geçerli olan bilgi ve becerileri kendi kuşaklarına aktarırlar. Eğitim sistemlerinin en stratejik alt sistemleri olan okullar, bilgiyi üreten, öğreten, yorumlayan ve topluma sunan örgütlerdir. Bundan dolayı bilgi toplumunda okullar daha fazla önem kazanmıştır.

İlkokuldan üniversiteye kadar her tür ve düzeydeki okullar bilgi teknolojisinin etkisi altında kalmıştır. Bunun en açık örneği, bilgi teknolojisinin simgesi olan bilgisayarlardır. Gelişmiş ülkelerde bilgisayarlar anaokullarına kadar girmiştir. Bu ülkeler her yıl bütçelerinden daha fazla oranda bilgisayarların eğitimde kullanılması için para ayırmaktadırlar.

* Fırat Üniv. Teknik Eğitim Fak. Eğitim Bilimleri Bölümü.

Ekonomik alanında olduğu gibi eğitim alanında da ülkeler yarış halindedirler. Okullar geleneksel olarak okuma, yazma ve matematik öğretme gibi klasik görevlerinden başka, eleştirel düşünme, sorun çözme ve karar verme yeterliğine sahip bireyler yetiştirme yarışı içindedirler. Amerikalı ekonomist Lester Thurow, Amerikan insan gücünün Kore ve Japonya'dan daha nitelikli olmadığını belirterek şöyle demektedir:

"Japonlar ayağımızın altına karpuz kabuğu koydular. Onlar kadar üretmiyoruz, ekonomik vaadlerimizi yerine getiremiyoruz. Karşımızda bir başka rakip daha var. Avrupa Topluluğu 1992'de uluslararası ekonomi alanında globalleşme politikası izliyor. Dünya Amerikanlaşmayacak, biz Amerikalılar olarak böyle bir dünyada ne yapmalıyız ve kendimizi nasıl yer aramalıyız" (Charland, 1992: 13).

Avrupa Topluluğu ülkeleri eğitim sistemlerini bütünleştirme arayışı içindedirler. Bütün topluluk ülkelerindeki ileri eğitim sistemlerinin eğilimi temel bir birlik oluşturma, eğitsel süreci ve eğitim kurumlarını geliştirme alanlarında odaklaşmaktadır. Topluluk ülkeleri özellikle yüksek öğretim sistemlerini bilgi toplumuna ayarlamaya çalışmaktadırlar. Ayrıca bu ülkeler, eğitim sistemlerinde temel bir birlik oluşturmada eğitim yöneticilerin rolü konusunda görüş birliğine varmışlardır (Bossard, 1991: 76).

Eğitimin anaokullarına kadar girdiği bir dünyada eğitim sistemimiz bilgi toplumu olma yolunda nasıl bir çaba göstermektedir? Bilgi toplumunun okulunu yönetecek olan okul yöneticileri bilgisayarı ne derece kullanabilmektedirler? Gerçekten ülkemizin bilgi toplumunu yakalaması, herşeyden önce eğitim sistemimizin bilgi toplumunun gereklerini yerine getirmesiyle mümkün olacaktır. Okulun bilgi teknolojisine uyum sağlaması, temelde okulu yöneten kişinin bilgi teknolojisini bilmesine bağlıdır. O halde en küçük yerleşim birimlerine kadar yayılmış olan okullarımızı yöneten okul müdürlerinin bilgisayar konusunda yetişmesi ve bilgisayar teknolojisinin birtakım yeniliklerini okulda uygulaması zorunlu görülmektedir.

Eğitim Yönetiminde Bilgisayar

Günümüzde bilgisayarların kullanılamayacağı bir alan düşünmek mümkün değildir. Kamu ve özel kesimde bilgisayarların kullanımı gün geçtikçe artmaktadır. Bilgisayarların çok fazla kullanıldığı alanlardan biri de eğitimidir. Bilgisayar eğitimde sadece öğretim amacıyla kullanılmaz. Ancak eğitimde bilgisayar kullanımını denince öğretim amacıyla kullanılan bilgisayarlar akla gelmektedir. Oysa eğitimde bilgisayarlar yönetim alanında da kullanılmaktadırlar.

Her okulun amaçları arasında bilgisayar teknolojisinden yararlanmak yer alır. Bilgisayar okul etkinliklerinde, maliyet-fayda analizlerinde, öğretmen-öğrenci oranlarının ve program kapsamının belirlenmesinde yardımcı olabilir. Bilgisayarların eğitimde kullanım amacını iki grupta toplayabiliriz: Bunlar okul yönetimi ve öğretim programları alanıdır. Ayrıca eğitsel bilgisayar uygulamaları, bu iki kullanım alanından başka, okulun kendi işleyiş sistemini düzenlemesine öğretim ve yönetim için yerel amaçların belirlenmesine yardım eder (Roy; Davis 1991: 2).

Okulun yönetsel amaçları, eylem ve personel geliştirmeyle ilgilidir. Eğitimde bilgisayar kullanımının yönetsel amaçları, yönetim kurulunun etkinliğini artırma, başarılı bir yönetim için sistem yönelimli amaçlar belirleme, personel ve kaynakları rasyonel bir şekilde kullanmak için program hazırlama olarak görülebilir. Öğretimsel amaçlar ise etkili öğretim programları hazırlama ve zihinsel yetenekleri geliştirmeyle ilgilidir. Bir okulun öğretimsel amaçları, temel amacıyla bağıntılıdır. Bu temel amaç ise, her öğrenci için etkili bir öğrenmenin gerçekleştirilmesidir. Okulun yönetsel amaçları öğretimsel amaçlarına destek sağlamaktadır. Okul yöneticisi okula etki eden çok değişik faktörleri incelemek, okul programlarını ve okul-çevre ilişkilerini düzenlemek, sadece öğrencilerin değil, aynı zamanda öğretmenlerin de gelişimini sağlamak, velilerle ve toplumun çıkar gruplarıyla ilişki kurmak zorundadır (Roy; Davis, 1991: 2). Okul yöneticisinin bu kadar karmaşık rolleri oynayabilmesi için bilgisayardan yararlanması gerekir.

Eğitim yönetiminde mikrobilgisayarlar daha etkili olarak kullanılabilir. Mikrobilgisayarlar şu yönetim etkinliklerinde kullanılabilir: (Roy; Davis, 1991: 4).

1. Muhasebe işleri
2. Kayıt ve programlama işleri
3. Bütçeleme
4. Zaman yönetimi
5. Okulun temel ihtiyaçlarını belirleme çalışmaları
6. Envanter kontrolü
7. Kafeterya kontrolü
8. Muhasebeyle ilgili yolsuzluk sorunları
9. Süreli haber bülteni hazırlama
10. Bilgi işleme

Bilgisayarların eğitim yönetimi alanında kullanılabileceği önemli alanlardan birisi eğitim planlaması ve eğitim finansmanıdır. Eğitim yönetiminin ayrılmaz

bir alt süreci olan eğitim planlaması, birtakım iktisadi ve istatistiksel analizleri gerektirir. Bu tür analizlerin bilgisayarlar aracılığıyla yapılması eğitim yöneticisinin işlerini kolaylaştırır. Bilgisayar eğitim yönetiminin bütçe ve finansman alanında da başarıyla kullanılabilir. Okula ayrılan kaynakların okulun ihtiyaçları arasında dengeli kullanımı, bütçe yönetimi ve denetimi alanında bilgisayardan yararlanılabilir.

Okul yöneticisi kısa ve uzun vadeli eğitim politikaları oluşturabilmek için eğitim planlamasının verilerinden yararlanmak zorundadır. Sağlam gündelik politikaların üretilmesi, rasyonel bir eğitim planmasına bağlıdır. İşlerinin yoğunluğu arasında sıkışıp kalan okul yöneticisinin daha sağlıklı politikalar üretebilmesi için bilgisayardan yararlanması gerekir.

Bilgisayarların eğitim yönetiminde kullanılabileceği en etkili alan, şüphesiz karar verme sürecidir. Karar verme süreci yönetimin temelini oluşturur. Yöneticinin başarısı tutarlı kararlar vermesine bağlıdır. Eğitim örgütlerinde karar verme süreci diğer örgütlerden farklı bir yapıya sahiptir. Eğitim örgütlerinde karar süreci akıcı ve değişkendir. Değişik formal ve informal örgütlerin etkilediği bir örgüt olarak okullar, daha çok baskıyla karşılaşır. Okul yöneticisi sağlam bir değer sistemine sahip değilse, karar verme sürecini iyi işletemez ve daha çok çevre güçlerinin baskısına boyun eğmek zorunda kalabilir. Okul yöneticisinin karar verme sürecinde bilgisayarlardan yararlanması, kararların rasyonelliğini ve objektifliğini artırır. Ayrıca bilgisayar, karar verme sürecinde okul yöneticisinin daha kısa sürede karar vermesine yardımcı olarak, zamandan tasarruf sağlamasına çalışır.

Eğitim yönetiminin görevsel süreçlerini genel olarak beşe ayırabiliriz: Öğrenci hizmetleri, personel hizmetleri, bütçe işleri, işletme işleri ve eğitim programları (Başaran, 1988; Taymaz 1989). Bilgisayar, eğitim yönetiminin beş görev alanının her birinde başarıyla kullanılabilir. Özellikle öğrenci hizmetleri, personel hizmetleri ve işletmeyle ilgili alanlarda çeşitli bilgilerin bilgisayarlara kaydedilmesi okul yöneticisine büyük kolaylıklar sağlar. Bilgisayar, eğitim yönetiminin hangi alanında uygulanırsa uygulansın, temel amacı eğitim yöneticisine karar verme sürecinde yardımcı olmaktır.

Eğitim Yöneticisinin Bilgisayar Konusunda Yetiştirilmesi

Ülkemizde tutarlı bir eğitim yöneticisi yetiştirme politikası bulunmamaktadır. Bugün okulları yöneten binlerce okul yöneticisi, eğitim yönetimi alanında hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimden geçmemiş kişilerdir. Eğitim yönetimi biliminin temel kavramları konusunda bir birikime sahip olmayan eğitim ve okul yöneticilerimizin, bilgisayarların eğitim yönetiminde kul-

lanılması alanında yetiştirilmeleri bir lüks gibi görülebilir. Ancak bilgi toplumu olma yolunda kararlı bulunan ülkemizin eğitim yöneticileri böyle bir eğitimden geçmek zorundadırlar.

Eğitim yönetiminin bir bilim olarak kabul edildiği ABD ve Kanada gibi ülkelerde, eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesinde bilgisayarlardan nasıl yararlanılabilir? Eğitim yönetiminde bilgisayarlar nasıl kullanılabilir gibi sorunlar araştırma konusu olmaya başlamıştır. Ancak ülkemizde eğitim yönetiminde bilgisayar kullanımı ve eğitim yöneticisinin bilgisayar alanında yetiştirilmesine ilişkin bir araştırma yapılmamıştır. Üstelik lisans üstü düzeyde eğitim yönetimi ve denetimi alanında öğretim yapan kurumların programlarında da böyle bir derse rastlanmamıştır.

Bilgisayar alanında 1980'li yıllarda hızlı bir gelişim gösteren yazılım ve donanım teknolojisi, 1990'lı yıllarda eğitim yöneticisi ve eğitim planlamacılarının bilgisayar konusunda yetiştirilme ihtiyacını gündeme getirmiştir. ABD ve Kanada'nın 373 üniversitesindeki eğitim yönetimi lisansüstü programlarında görevli koordinatörler üzerinde bir araştırma yapılmıştır.

TABLO - 1

**1990 Eğitim Yönetimi Kurs Programlarına Katılan Öğrencilerin
Kursların Verilme Düzeyine İlişkin Görüşleri**

	Evet	Hayır
Bilgisayar kursları eğitim yönetimi programlarından bağımsız olarak verilmelidir.	% 62	% 38
Bilgisayar kursları mevcut eğitim yönetimi kursları içinde bütünleştirilerek verilmelidir.	% 83	% 17
Bilgisayar kursları eğitim yönetimi yüksek lisans öğretimi düzeyinde verilmelidir.	% 50	% 50
Lisansüstü eğitimin ileri düzeyinde bilgisayar kursuyla ilgili sertifika verilmelidir.	% 27	% 73
Bilgisayar kursları eğitim yönetimi doktora öğretimi düzeyinde verilmelidir.	% 45	% 55
Eğitim yöneticilerinin bilgisayar yeterlikleri sertifikasyona bağlanmalıdır.	% 38	% 62
Kolej veya eğitim bölümlerinin kendilerine özgü bilgisayar laboratuvarları olmalıdır.	% 84	% 16
Öğrencilerin üniversite ve işle bağlantı kurabilecekleri geniş bir bilgisayar ağı kurulmalıdır.	% 57	% 43

Kaynak : Garland, E. J. Planning For The 1990's: Computer Use in programs Preparing School Administrators, 1990, s. 234.

Eğitim yöneticilerinin bilgisayar konusunda yetişme ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla 1990 yılında eğitim yönetimi lisansüstü programlarına kayıtlı 206 ğrenci üzerinde anket uygulanmıştır. Belirlenen 24 program konusunun herbiri için temel, önemli ve uygulanamaz seçenekleri hazırlamıştır. Yapılan araştırmada deneklerin temel beceriler olarak gördükleri program konuları şunlardır: Veri işleme % 82, program hazırlama % 74, temel veri yönetimi % 70 ve btceleme % 69. Araştırmaya katılanların önemli gördükleri program alanları ise şunlardır: Proje yönetimi % 66, simulasyon yöntemiyle karar verme % 65, günlük programlar hazırlama % 64, grafik programları hazırlama % 62 olarak belirlenmiştir (Garland, 1990: 231-233).

Aynı araştırmada 1990 yılında Eğitim Yönetimi bilgisayar kurs programlarına katılan öğrencilere bilgisayarların hangi düzeyde öğretilmesi gerektiğine ilişkin sorular sorulmuştur (Tablo - 1). Araştırmaya katılan öğrencilerin % 84' kolejler ve eğitim bölümlerinin kendilerine özgü bilgisayar laboratuvarları olmalıdır konusunda görüş birliğine varmışlardır. Deneklerin % 83' bilgisayar kurslarının mevcut eğitim yönetimi programları içinde bütünleştirilerek verilmesini istemişlerdir. Eğitim yönetiminde bilgisayar kurslarının yüksek lisans düzeyinde yer almasını isteyenlerin oranı % 45'dir (Garland, 1990: 234).

Grey Kearsley, bilgisayar kursuna katılan bir okul yöneticisinin şu yeterlikleri kazanabileceğini savunmaktadır (Ray, Davis, 1991: 3):

1. Özellikle yönetim uygulamalarında gerekli yazılım ve donanımları seçebilme.
2. Bilgisayardan yararlanma olanaklarını geliştirme
3. Öğretmen ve diğer personelin bilgisayar konusunda yetişmesi için plan hazırlama.
4. Mevcut yönetim uygulamalarında ortaya çıkan sorunları ayrıntılarıyla belirleyebilme.
5. Okulun özellikle değişme ihtiyacını belirleyebilme ve bilgisayar destekli yönetim tekniklerinin el kitabını hazırlayabilme.
6. Bir okuldaki yönetsel uygulamalar için fizibilite çalışmasını yapabilme.
7. İki veya daha fazla sistem veya programı karşılaştırma ve bazı yönetsel çalışmalara uygulayabilme.
8. Okul için bir bilgi ağı geliştirme ve bilgisayar donatımını gerçekleştirme.
9. Finansmanla ilgili yönetsel etkinlikler konusunda öneriler geliştirebilme.
10. Paket programlarından yararlanarak yönetsel uygulamaları geliştirebilme.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bilgi teknolojisinin hakim olduğu bir toplumda okul örgütlerinin bu teknolojiye uyum sağlaması gerekmektedir. Okul örgütlerinin bilgi toplumunun beklentilerini karşılaması, ancak örgütsel açıdan yenileşmesiyle mümkün olabilir. Bilgi toplumuna aday olan ülkemizin böyle bir topluma hazırlanmasında okulların rolü daha büyük önem taşımaktadır.

Ülkemizin bilgi toplumuna hazırlanmasında temel görev okullara verilmekle birlikte, şüphesiz okulların nesilleri bilgi toplumuna hazırlayabilmesi için okul yöneticilerinin yetiştirilmesi gerekir. Okul yöneticisinden bu geçiş sürecinde yenilik ajanı rolünü oynaması beklenmektedir. Artık bilgisayarların da ötesinde eğitsel robotların kullanıldığı bir dünyada eğitim yöneticisi daha fazla seyirci kalmaz. Yenilik ajanı rolünü oynaması beklenen eğitim yöneticisi enformatik dünyanın gereklerine göre yetiştirilmezse, yeniliğe karşı direnir ve yeniliği engellemeye çalışır.

Eğitim yöneticisinin bilgi toplumuna uyum sağlayabilmesi için şu önerilerde bulunulabilir:

1. Eğitim yöneticisine bilgi toplumunun özellikleri tanıtılmalıdır.
2. Eğitim yöneticisi bilgisayarların eğitim yönetimi ve denetiminde kullanımını konusunda yetiştirilmelidir.
3. Lisans ve lisans üstü eğitim yönetimi ve denetimi programlarına "eğitim yönetimi bilgisayar" konulu dersler konulmalıdır.
4. Bilgi teknolojisinin eğitim örgütlerine ve yönetimine etkisi araştırma konusu yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Başaran, İ.E., (1988), **Eğitim Yönetimi**, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Bassard, T., (1991), Les Chefs D'Établissement en Euroe, **Education et Management** Novembre.
- Bluhm, H.P., (1987), **Administrative Uses of Computers in the Schools**, Englewood Cliffs Prentice Hall, Inc. New Jersey.
- Charland, L. (1992), Leadership 2000, **Education in Canada**, Summer.
- Garland, E. J., (1990), "Planning for the 1990's: Computer Use in Programs Preparing School Administrators", **Planning Changing**, No: 4 Winter.
- Parmentier, C. Vivet, M., (1992), "Nouvelles Technologies Production Gestion ou Formation? Le Cas la Robotique Pédagogique", **Education Permanente**, No: 111 Avril.

Reix, "R., (1990), "L'impact Organisationnel des Nouvelles Technologies de L'information", **Revue Française de Gestion** Fevrier.

Roy, J; Davis, L., (1991), **Computers in Educational Administration**, Mc Graw Hill, Watsonville, California.

Taymaz, H., (1989), **Uygulamalı Okul Yönetimi**, A.Ü. Eğitim Bil. Fak. Yayınları, No: 107, Ankara.

Zuscovitch, E; Brenclle, P., (1985), Organisation des Entreprises L'impact des Technologies de L'information, **Revue Française de Gestion**, Mai.